

PROGRAMIRANJE

2014/15

magistrski program
računalništvo in informatika

Uvod in funkcijsko programiranje

Programiranje

Izvajalci

- nosilec: Zoran Bosnić
  - govorilne ure: ponedeljek, 11h, 2. nadstropje, desno, R2.17
- asistent: Darko Pevec

Predmet

- 3 ure predavanj, 2 uri vaj
- učilnica
- forum – Piazza
- vzporedna angleška predavanja za tujce (doc. Kukar)

Cilji predmeta

- postati boljši programer
- razumeti delovanje programskega jezika
- izstopiti iz okvirja objektno-usmerjenega programiranja
- naučiti se drugačnih (trendovskih?) pristopov k programiranju
- dojeti, zakaj nekdo, ki napiše tak članek:
<http://fsharpforfunandprofit.com/posts/ten-reasons-not-to-use-a-functional-programming-language/>
smeši in diskreditira samega sebe 😊
- ... čeprav v programskem jeziku, ki ga nikoli več ne bomo uporabljali? DA!
Zakaj?

Vsebina predmeta

- **funkcijsko programiranje**

- uvod v Standardni ML
  - sestavljeni podatkovni tipi
  - konteksti spremenljivk
  - ujemanje vzorcev, gnezdenje vzorcev
  - funkcije višjega reda, map/reduce/filter
  - ovojnice, delne aplikacije, currying
  - skrivanje kode v programskih moduli
-
- zakasnjena evalvacija
  - memoizacija
  - uporaba makro sistema
  - močna/šibka, dinamična/statična tipizacija
  - implementacija interpreterja
-
- funkcijsko programiranje v mešano-paradigemskem okolju?
  - primerjava z objektno-usmerjenim progr.

SML

Racket

Python

Literatura

SML:

- Riccardo Pucella: Notes on Programming SML/NJ, Cornell, 2001 (povezava na učilnici!),
- Michael R. Hansen, Hans Rischel: Introduction to Programming using SML. Addison-Wesley, 1999.
- CSE341, University of Washington.

Racket:

- Matthew Flatt, Robert Bruce Findler et al.: The Racket Guide, <http://docs.racket-lang.org/guide/>, 2013 (na učilnici!).

Python:

- Python za programerje. Ljubljana: Fakulteta za računalništvo in informatiko, 2009.

literatura... ?

Obveznosti predmeta

1. laboratorijske vaje

- predvidoma 10 (11? - prazniki)
- oddaja programske datoteke preko učilnice
- ocena: + ali -
- dovoljena največ dva minusa v semestru

2. 2 seminarski nalogi

- samostojno delo doma, zagovor na vajah
- 2 nalogi (SML, Racket)
- pri vsaki potrebno doseči vsaj 50%
- ocena za vsako: 0 - 100%
- nalogi tvorita oceno sprotnega dela

3. 2 kolokvija

- neobvezna, v času predavanj
- nadomestita pisni izpit
- pri vsakemu je potrebno doseči vsaj 50%
- ocena za vsakega: 0 - 100%

4. pisni/ustni izpit

- pisni izpit (ali 2 kolokvija), poteka (predvidoma) na računalnikih v obliki kviza

ČE so laboratorijske vaje pozitivne, POTEM

KONČNA OCENA =

**50% * pisni izpit
+ 50% * seminarski nalogi**

Organizacija?

- gradnja znanja z individualnim delom
- učimo se z raziskovanjem, testiranjem, preizkušanjem variacij programov
- doma preverimo programsko kodo s predavanj in utrdimo razumevanje predelane snovi do naslednjih predavanj
- cenimo iznajdljivost (zunanji viri, programerski triki) in jo radi delimo
- radi si pomagamo in ustvarjamo **pozitivno vzdušje** na forumu, kjer delimo znanje s kolegi in se vzpodbujamo
- upoštevamo etične vrednote, kolegalnost in kulturo izražanja

Funkcijsko programiranje

Funkcijsko programiranje

- algoritem - opis postopka za reševanje problema
- načini opisovanja problemov v sodobnih programskih jezikih:
  - **proceduralno**: program je zaporedje navodil (C, Pascal, skriptni jeziki, Basic)
  - **deklarativno**: program je specifikacija, ki opiše problem; jezik izvede reševanje (SQL, Prolog)
  - **objektno-usmerjeno**: programi manipulirajo zbirke objektov s stanji in metodami (C++, Java, Python)
  - **funkcijsko**: program je zapisan kot zaporedje funkcij. Te imajo vhode in izhode, ne hranijo in spreminjajo pa notranjega ali globalnega stanja (spremenljivk) (Standardni ML, OCaml, Haskell, Lisp, Racket, Scheme, Clean, Mercury, Erlang).
- mešano-paradigemski jeziki (npr. Python, R, ...)

Funkcijsko programiranje

- večji programi -> večja kompleksnost kode
- potreba po večji abstrakciji kode, izogibanje pretiranim podrobnostim
- analogija - babičin recept:

Yes, dear, to make pea soup you will need split peas, the dry kind. And you have to soak them at least for a night, or you will have to cook them for hours and hours. I remember one time, when my dull son tried to make pea soup. Would you believe he hadn't soaked the peas? We almost broke our teeth, all of us. Anyway, when you have soaked the peas, and you'll want about a cup of them per person, and pay attention because they will expand a bit while they are soaking, so if you aren't careful they will spill out of whatever you use to hold them, so also use plenty water to soak in, but as I said, about a cup of them, when they are dry, and after they are soaked you cook them in four cups of water per cup of dry peas. Let it simmer for two hours, which means you cover it and keep it barely cooking, and then add some diced onions, sliced celery stalk, and maybe a carrot or two and some ham. Let it all cook for a few minutes more, and it is ready to eat.

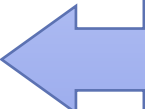
Per person: one cup dried split peas, half a chopped onion, half a carrot, a celery stalk, and optionally ham.

Soak peas overnight, simmer them for two hours in four cups of water (per person), add vegetables and ham, and cook for ten more minutes.

Prvi koraki po abstrakciji

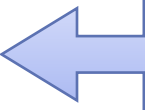
- ostanimo pri proceduralnem (imperativnem) programiranju
  - abstraktnejši pristop k programiranju,
  - zmanjšanje količine nepotrebnih podrobnosti z namenom povečanja preglednosti programa
- primer:

```
def sestej1(stevila):  
    i = 0  
    sum = 0  
    meja = len(stevila)  
    while i < meja:  
        sum += stevila[i]  
        i += 1  
    return sum
```


"Imamo neko spremenljivko *i*, ki začne šteti pri 0 in šteje do velikosti polja, ki mu rečemo *meja*, ter za vsako vrednost *i* poiščemo ustrezen element v seznamu *stevila* in ta element prištejemo skupni vsoti..."

```
def sestej2(stevila):  
    sum = 0  
    for x in stevila:  
        sum += x  
    return sum
```


"Za vsak element seznama števil prištej ta element k skupni vsoti"

- želimo iti še dlje? DA! Funkcijsko programiranje:
  - zapis programa kot evalvacija matematičnih funkcij,
  - fokus: KAJ izračunati namesto KAKO izračunati

Funkcijsko programiranje

- lastnosti funkcijskih jezikov
  - funkcije so objekti
  - podpora funkcijam višjega reda (funkcije, ki se izvajajo na funkcijah, ki se ....)
  - uporaba rekurzije namesto zank
  - poudarek na delu s seznami
  - izogibanje "stranskim učinkom" programa (spreminjanje globalnega stanja, lokalne spremenljivke)
    - do največjega deleža programskih napak pridemo, kadar spremenljivke med izvajanjem programa dobijo nepričakovane vrednosti. Rešitev: Izognimo se prirejanjem!
- prednosti funkcijskih programov
  - lažji formalni dokaz pravilnosti programa
  - idempotentne funkcije (ne spreminjajo stanja po večkratni zaporedni uporabi) -> lažje testiranje (unit test) in razhroščevanje
  - ni definiran vrsti red evalvacije funkcij, možna lena (pozna) evalvacija (lazy evaluation)
  - sočasno procesiranje -> boljša paralelizacija
  - pomagajo boljše razumeti programerske stile

Standarni ML

Nenavadno delovno okolje 😊

- namestitev delovnega okolja na vajah (naslednji teden, po želji prinesite lastne prenosnike)
- **jezik ML**
  - uporabljali bomo SML/NJ (Standard ML of New Jersey), ver 110.77
  - <http://www.smlnj.org/>
- **urejevalnik za ML**
  - Emacs (z razširitvijo sml-mode)
  - ML-Edit
  - Sublime
  - Eclipse
  - Notepad, Notepad++
  - ...

Emacs - vmesnik

Številne bližnjice tipkovnice!

Splošno:

C-x C-c: izhod

C-x C-f: odpri datoteko

C-x C-s: shrani datoteko

C-h b: seznam razpoložljivih bližnjic

Uporaba odlagališča:

C-w: izreži

M-w: kopiraj

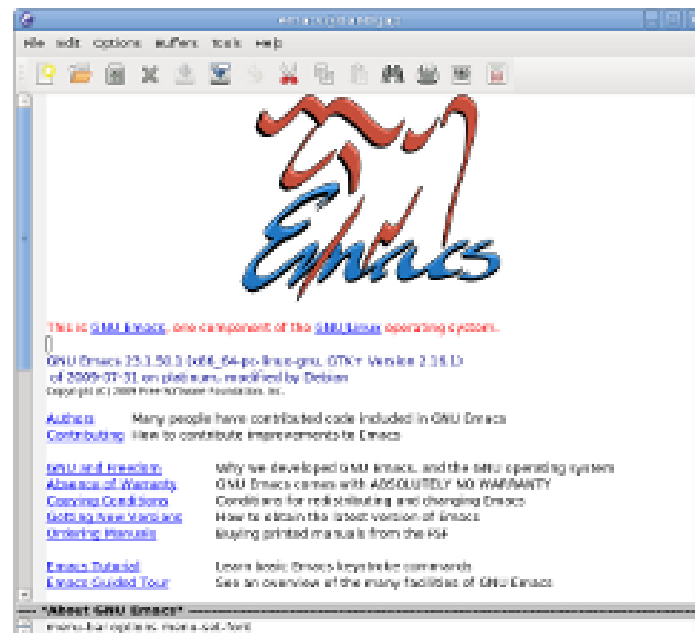
C-y: prilepi

Okna:

C-x 2: delitev na 2 okna (zgoraj in spodaj)

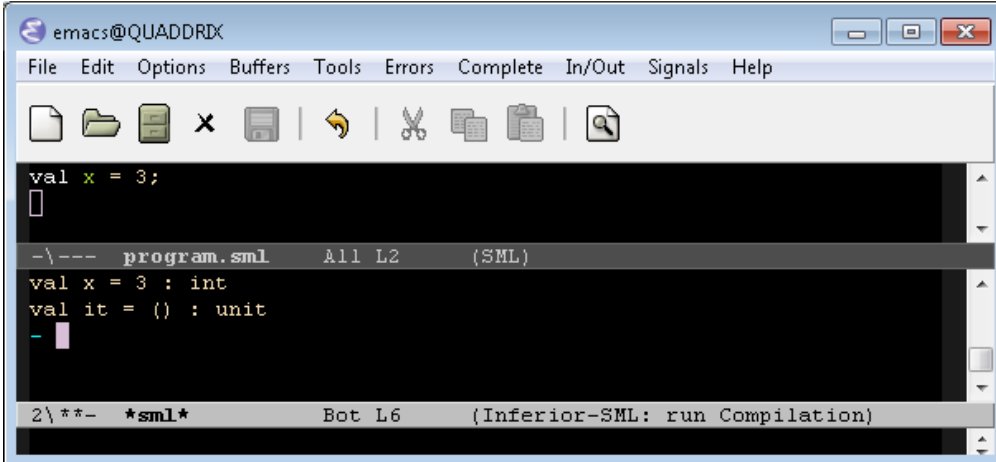
C-x 1: uporaba enega okna

Pomoč? Referenčni plonk listki (glej učilnico)!

Program v ML

- **REPL - Read-Eval-Print Loop:**
branje-evalvacija-izpis rezultatov, ki se izvaja v zanki
- SML ni interpreter, temveč prevajalnik. REPL torej v ozadju prevede vsak ukaz v strojno kodo
- **Uporaba iz Emacs:**
  - **C-c C-s**: požene SML REPL v novem oknu
  - obstoječo datoteko odpremo z ukazom **use "datoteka.sml";**
  - **C-d** prekine delo z REPL

The screenshot shows the Emacs editor window titled 'emacs@QUADDRX'. The menu bar includes File, Edit, Options, Buffers, Tools, Errors, Complete, In/Out, Signals, and Help. The toolbar contains icons for file operations and editing. The main text area displays the following SML code:

```
val x = 3;  
[]  
- \--- program.sml    All L2    (SML)  
val x = 3 : int  
val it = () : unit  
- |
```

The bottom status bar shows '2*- *sml* Bot L6 (Inferior-SML: run Compilation)'.

Preprosti izrazi in program

```
- (* jaz sem komentar *)  
- 12;                (* celoštevilska vrednost *)  
- true;              (* logična vrednost *)  
- 3.14;              (* realna vrednost *)
```

Program je **zaporedje vezav** (angl. *binding*, spremenljivko povežemo z njeno vrednostjo), primer:

```
- val x = 3           (* vezava spremenljivke x *)  
- val y = 5           (* podpičja lahko izpustimo *)  
- val z = x + y       (* matematična operacija *)  
- val uspesno = if z > 5 then true else false  
                  (* pogojni stavek *)
```

Sintaksa in semantika

SINTAKSA = kako program pravilno zapišemo

SEMANTIKA = kaj program pomeni

- **preverba pravilnosti podatkovnih tipov**, angl. type-checking (pred izvajanjem)
- **evalvacija** - izračun vrednosti (med izvajanjem)

ML preverja semantiko z uporabo **statičnega** in **dinamičnega okolja**:

- **statično okolje** hrani podatke o programu, potrebne za preverjanje njegove pravilnosti pred izvajanjem. Hrani npr. podatkovne tipe obstoječih spremenljivk.
- **dinamično okolje** hrani podatke o programu, ki so potrebne za preverjanje pravilnosti med izvajanjem. To so npr. vrednosti obstoječih spremenljivk.

Poglejmo si primere...

Vezava spremenljivk

V splošnem:

```
val x = e
```

x je spremenljivka

- sintaksa: zaporedje črk, števil in znakov _, ki se ne prične s številko
- pravilnost tipa: preveri prisotnost v statičnem okolju
- evalvacija: preberi vrednost iz dinamičnega okolja

e je izraz

- sintaksa: vrednost ali sestavljeni izraz
- semantika: vsaka vrednost ima svoj "vgrajeni tip" in se evalvira sama vase

Vezava spremenljivk ni enako **prirejanju vrednosti** spremenljivki! Spremenljivko je možno vezati večkrat. Nova vezava **zasenči** (angl. *shadow*) prejšnjo vezavo (slaba programerska praksa).

Seštevanje

SINTAKSA

`e1 + e2`

`e1` in `e2` sta vgnezdene izraza (podizraza)

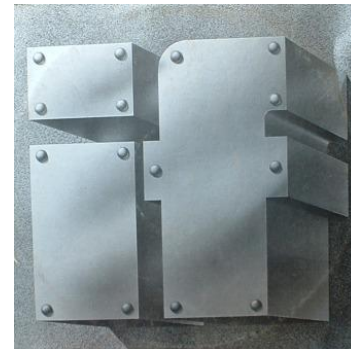
PRAVILNOST TIPOV

če je `e1` tipa `int` in je `e2` tipa `int`, je rezultat tipa `int`

EVALVACIJA

če je vrednost izraza `e1` enaka `v1`
in vrednost izraza `e2` enaka `v2`,
je vrednost izraza `e1+e2` enaka `v1+v2`

Pogojni stavki

SINTAKSA

```
if e1 then e2 else e3
```

e_1 , e_2 in e_3 so vgnezdjeni izrazi

PRAVILNOST TIPOV

e_1 mora biti tipa `bool`

e_2 in e_3 morata biti enakega tipa (!!!) - imenujmo ga t
rezultat celega izraza je tipa t

EVALVACIJA

evalviraj e_1 v vrednost v_1

če je v_1 enako `true`, evalviraj e_2 v v_2 ; v_2 je rezultat

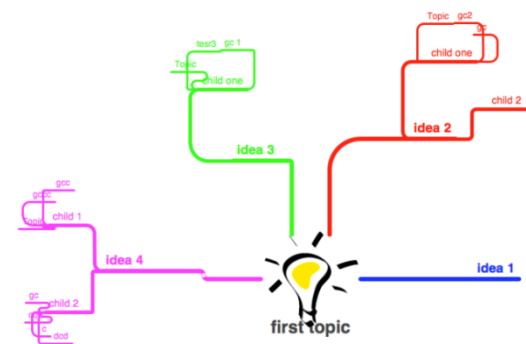
če je v_1 enako `false`, evalviraj e_3 v v_3 ; v_3 je rezultat

Programske napake

Kakšni so primeri tipičnih napak?

- sintaktične napake
- napake preverjanja tipov
- napake pri evalvaciji

Poglejmo si primere...

Funkcije

- kot jih že poznamo: imajo argumente in vračajo rezultat
- deklaracija funkcije

```
fun obseg(r: real) =  
    2.0 * Math.pi * r
```

- funkcija se hrani kot vrednost, ki slika vhodni argument v izhodnega

```
val obseg = fn : real -> real
```

- klic funkcije

```
obseg(2.5);  
obseg (2.5);  
obseg 2.5;
```

Primeri funkcij

Pogojni stavek (vejanje) poznamo, kako pa doseči ponavljanje (zanko)?

- konstrukta za zankanje programa (for, while, repeat) nimamo
- odgovor: s klicem funkcije (same sebe - rekurzija)!

just
another
example

Napiši funkcije, ki izračunajo:

- obseg krožnice pri podanem polmeru,
- potenco x^y (x in y sta podani naravni števili),
- faktorielo podanega števila n ,
- vsoto naravnih števil od 1 do n ,
- vsoto naravnih števil od a do b .

Podrobno o funkcijah

- funkcije se obravnavajo kot **vrednosti**, ki se **evalvirajo kasneje** (ob klicu)
- znak "*" v zapisu tipov argumentov funkcije (`int * int -> int`) ne pomeni množenja
- funkcije lahko kličejo samo funkcije, ki so že definirane v kontekstu (torej definirane prej ali same sebe)
- oznake tipov lahko pogosto izpustimo in pustimo, da SML sam sklepa na njih

Formalno - deklaracija funkcije

SINTAKSA

```
fun x0 (x1: t1, ... , xn: tn) = e
```

argument x_i je tipa t_i ; telo funkcije je izraz e

PRAVILNOST TIPOV

uspešno, če v statičnem okolju velja $x_1: t_1, \dots, x_n: t_n$
in $x_0 : (t_1 * \dots * t_n) \rightarrow t$ (za rekurzijo)

EVALVACIJA

deklaracija doda x_0 v okolje (da lahko funkcijo kličemo)

Formalno - klic funkcije

SINTAKSA

$e_0 (e_1, \dots, e_n)$

PRAVILNOST TIPOV

uspešno, če ima e_0 tip $(t_1 * \dots * t_n) \rightarrow t$
in velja $e_1 : t_1, \dots, e_n : t_n$
tedaj: $e_0 (e_1, \dots, e_n)$ ima tip t

EVALVACIJA

evalviraj e_0 v fun $x_0 (x_1 : t_1, \dots, x_n : t_n) = e$
evalviraj argumente $e_1, \dots, e_n$ v vrednosti $v_1, \dots, v_n$
evalviraj telo e , pri čemer preslikaj x_1 v $v_1, \dots, x_n$ v v_n
telo e naj vsebuje x_0

Sestavljeni podatkovni tipi